

BLOKÁDA LENINGRADU Z POHLĀDU SLOVENSKEJ DOBOVEJ TLAČE

SIMONA ANDREJČINOVÁ

Stupeň, forma, ročník štúdia: Mgr., denná, 1.

Študijný program: učiteľstvo dejepisu a ruského jazyka a literatúry

Konzultant: doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc.

Kľúčové slová: Leningrad, blokáda Leningradu, Slovák 1941, 1942, 1943, 1944

1 Blokáda Leningradu z pohľadu slovenskej dobovej tlače

Útok na Leningrad v rámci operácie Barbarossa bol dôležitým strategickým cieľom v čase druhej svetovej vojny.

21. júna 1941 bol vydaný rozkaz „Dortmund“ pre začiatok invázie. 22. júna 1941 Nemecko porušilo pakt o neútočení a napadlo ZSSR v troch smeroch: sever (Wilhelm von Leeb) smerujúci na Leningrad, stred (Fedor von Bock) Moskva, juh (Gerd von Rundstedt) smerujúci na Kaukaz. Hlavné sily Nemecka si udržiavali iniciatívu i značnú materiálnu prevahu. V polovici júla 1941 útočili v smere Leningrad, Moskva, Kyjev. Za niekoľko dní nemecká armáda hlbko prenikla do pobaltských republík, obsadila veľkú časť Bieloruska. Útok na Leningrad nemecké vojská začali 10. júla 1941 z rieky Velikaja, obsadili zvyšky Estónska. Nemecko viedlo ofenzívu smerom na Lugu, Staraju Rus, Novgorod a Petrozavodsk. 30. augusta 1941 sa pri Mge podarilo nemeckým vojskám preťať železničnú trať smerom na Moskvu a prerušiť tak železničné spojenie Leningradu s okolitým svetom (Lukács, 2008, s. 37). Nemecké vojská 4. septembra 1941 začali systematicky ostreľovať mesto ťažkým delostrelectvom a v nasledujúcich dňoch mesto niekoľkokrát bombardovali. 8. septembra 1941 sa nacistickým nemeckým vojskám podarilo upevniť svoje postavenia na brehu Ladožského jazera tým, že dobyli Šlissel'burg a dlhodobo odrážali všetky protiútoky Červenej armády. Týmto krokom bolo mesto Leningrad po súši celkom odrezané od zvyšku krajiny. 18. divízia nemeckej armády uzavrela kruh okolo Leningradu. Okrem samostatného Leningradu sa v blokáde ocitli mestá nachádzajúce sa v Leningradskej oblasti: Kronštadt, Kolpino, Puškino, Oranienbaum, Sestroreck, Vsevolžsk, Kališče a mnohé iné. 8. septembra 1941 nemecké vojská zhodili na mesto 5 tisíc zápalných bômb (Glantz, 2011, s. 73). 9. septembra 1941 bolo zhodených 1 800 zápalných bômb, vzniklo 48 požiarov. 11. septembra 1941 prebiehali nemecké nálety na Okt'abrskú, Leninskú, Sverdlovskú, Moskovskú, Dzeržinskú, Kirovskú, Frunzenskú časť mesta. O týchto úspechoch nemeckej armády na východnom fronte informoval denník Slovák 13. septembra 1941: „Nemecké bojové lietadlá zaútočili 10. septembra a v noci na 11. septembra na Petrohrad, obkolesený zo všetkých strán nemeckými oddielmi. Vo všetkých častiach mesta vypukli mnohé veľké a menšie požiare, ktoré nemecké oddiely pred Petrohradom dlhý čas pozorovali.“¹ 14. septembra 1941, uverejnil denník Slovák informáciu: „V noci na 12. septembra spôsobili nemecké lietadlá na východnom fronte dobre mierenými zásahmi bômb veľké požiare vo vojenských továrňach v Petrohrade. Zväzy letectva previedli aj 12. septembra podporujúc operácie armády zničujúce údery na bolševické vojnové ciele.“²

Prvých dňoch blokády nastala zložitá situácia. 16. septembra 1941 sa museli Leningradčania vysťahovať z Kirovskej a Moskovskej časti mesta, ktoré boli pod paľbou nemeckej armády. Najväčšie množstvo zhodených bômb bolo 19. septembra 1941, kedy na mesto padlo približne 2870 zápalných

¹ Boj o Petrohrad. In: Slovák. 1941, roč. 23, č. 211, s. 1.

² Operácie na východe pokračujú plánovite. In: Slovák. 1941, roč. 23, č. 212, s. 1.

a 528 trhavých bômb.³ Nemecké vojská obsadili Krasnoje Selo, Urick.⁴ O tejto situácii v Leningrade, ktorá nastala po obklúčení mesta, denník Slováč uviedol 16. septembra 1941 článok s názvom *Železná obruč okolo Leningradu sa zužuje*, bolo v ňom uvedené: „*Na východe pokračujú úspešné veľké útočné operácie. V tuhom boji o moderné opevnenia sa ešte viac zúžilo obklúčenie Leningradu. Stroskotali opakované protiútoky nepriateľa podporované ťažkými panciernikmi.*“⁵ V ďalších číslach denníka sa uvádza, že bolo zničených 91 sovietskych bunkrov, zajatých 800 sovietskych vojakov. Okrem toho nemecké oddiely zničili viaceré sovietske pancierové bojové vozy a ukoristili veľký počet diel a ľahkých peších zbraní, bolo zostrelených 32 sovietskych lietadiel. Protiletadlové delostrelectvo zostrelilo 13 a na zemi bolo zničených 8 sovietskych lietadiel. Sovietske letectvo stratilo teda vcelku 53 lietadiel.⁶

V Leningrade ostalo uväznených viac ako 3,5 milióna ľudí. Z toho 2 milióny 544 tisíc mestského obyvateľstva a okolo 343 tisíc prímestských obyvateľov, zostatok tvorili utečenci. Avšak 26. septembra 1941 bola v denníku uverejnená správa s názvom *Petrohrad je pevnosťou*: „*Počet v Petrohrade uzavretých ľudí odhadujú berlínske vojenské kruhy na 4 a pol milióna.*“⁷

Koncom septembra 1941 sa front pod Leningradom stabilizoval. Dňa 4. októbra 1941 informoval Slováč v článku *Leningrad pod delostreleckou paľbou*: „*...nemecké delostrelectvo pokračovalo 2. októbra v ostreľovaní leningradských priemyselných zariadení a zásobovacích podnikov, čo vyvolalo opäť značné škody. Iné čiasťky pred Leningradom dosadeného nemeckého delostrelectva ostreľovali lodné ciele v prístave Kronštadt.*“⁸ 7. októbra 1941: „*...Nemecké ťažké delostrelectvo ostreľovalo 3. októbra znova účinne dôležité Kirove závody, ktoré nemecké granáty opäť značne poškodili. Nemecká delostrelba zapálila dôležitú továreň v Leningrade. Iné nemecké batérie ostreľovali s dobrým úkonom lodnice a prístav v Leningrade.*“⁹

Nemecké útoky a obklúčenie mesta sa podpísali na tom aká bola situácia v meste. Prestala byť dodávaná elektrická energia, nefungovala kanalizácia, čo malo za následok, že mesto bolo plné nečistôt, ľudia žili natlačení v komunálnych bytoch, vzrástli krádeže jedla, nekúrilo sa. V dôsledku nedostatku benzínu a petroleja boli vyrúbané všetky lesy v dosahu Leningradu. Všetky ploty boli použité na kúrenie. Denne umieralo 3 500 – 4 000 ľudí (Glantz, 2011, s. 154). V meste bol zavedený systém, ktorý stanovil, že do práce musia chodiť všetci obyvatelia starší ako 6 rokov. Pracovný deň začínal od 8. hodiny ráno a končil sa hodinu po polnoci. Dňa 16. októbra bol uverejnený článok s názvom *Ako nažívajú v obklúčenom Leningrade*, v ktorom bolo opísané: „*...Obyvatelia Leningradu žijú tesne navzájom stlačení. Každé ráno odvážajú na predmestia mužov a ženy na nákladných automobiloch, budovať tam zákopy... Nohy tisícov ľudí, ktorí zúfale behajú za potravou, zmenili na tuhý ľad na 3 côle vysoký sneh v uliciach... Bieda v Leningrade je dnes väčšia ako kedykoľvek predtým. Desiatitisíce ľudí už zomrelo a státisíce smrť očakáva.*“¹⁰ Od 29. októbra 1941 do 4. decembra 1941 sa v denníku objavovali správy o postupoch nemeckých vojsk v oblasti Leningradu. V tomto období Slováč informoval o tom, že nemecké delostrelectvo ostreľuje vojnové ciele, zásobovacie podniky v Leningrade. Ďalej sa písalo o zničení jednej z kronštadtských pevností, o odrazených výpadoch Červenej armády, o požiaroch. 4. novembra 1941 bol uverejnený článok: „*Leningrad doteraz ešte nikdy nevidel tak silného nepriateľa, ako je ten, ktorý dnes stojí pred jeho múrmi. Leningrad sa ešte nikdy nenachádzal v takom nebezpečenstve, ako práve teraz.*“¹¹ 23. novembra 1941 bola uverejnená správa z Nemeckej brannej moci: „*Pred Leningradom stroskotali viaceré výpadové pokusy silných zväzov nepriateľa, podporované panciermi a v hlbokom lete útočiacimi lietadlami. 15. nepriateľských pancierov sme zničili.*“¹²

³ <http://blokada.otrok.ru/text.php?s=da&t=14>

⁴ <http://blokada.otrok.ru/text.php?s=da&t=14>

⁵ *Železná obruč okolo Leningradu sa zužuje*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 213, s. 1.

⁶ *Straty sovietskeho letectva*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 212, s. 1.

⁷ *Petrohrad je pevnosťou*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 222, s. 1.

⁸ *Leningrad pod delostreleckou paľbou*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 229, s. 1.

⁹ *Krvavo odrazené nepriateľské útoky*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 231, s. 1.

¹⁰ *Ako nažívajú v obklúčenom Leningrade*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 239, s. 2.

¹¹ *Správa STK*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 254, s. 2.

¹² *Správa z nemeckej brannej moci*. In: Slováč, 1941, roč. 23, č. 239, s. 2.

V januári 1942 dostali nemecké jednotky okolo Leningradu nové úlohy. Nemecké vojská sa mali pokúsiť zmocniť mesta zefektívnením obkľúčenia po zemi ako aj vo vzduchu a po mori, pri čom mali vyradiť z činnosti baltské letectvo a zabrániť prienikom sovietskych ponoriek z Fínskeho zálivu. 14. januára 1942 sa v článku Nemecká frontová správa písalo: „... na obkolesovacom fronte pri Leningrade náš úderný oddiel zničil 22 nepriateľských bunkerov a j s posádkou.“¹³ Dňa 16. januára 1942 v denníku bolo uvedené „... Za úspešného podnikania úderných vojsk na fronte pred Leningradom čiastka pešej stotiny, podporovanej pioniermi, na 200 m šírke, vrazili do nepriateľskej pozície a zničili 30 bunkerov s ich posádkami.“¹⁴ Od 17. januára 1942 do 30. januára 1942 sa v denníku Slováč uvádzalo, že na východnom fronte pod Leningradom pokračujú úspešné boje. Nemecké vojská ostreľovali dôležité strategické ciele, nemecké vojská zabránili výpadom Červenej armády. Pred Leningradom nemecké oddiely SS zničili 58 nepriateľských bunkrov a bojových stanovišť, letecká zbraň podnikla účinné útoky na pohyby vojsk Červenej armády, doplnovacie kolóny, železničné vlaky a letecké základne Červenej armády.

V dôsledku toho, že bol Leningrad v blokáde, došlo k zriadeniu prídellového systému. Tento prídellový systém predstavoval približne 500 gramov upečeného chleba pre robotníkov, 300 gramov pre zamestnancov, 250 gramov pre závislé osoby, 300 gramov pre deti do 12 rokov. Prídely obsahovali produkty ako krúpy, mäso, mäsové výrobky, ryby, tuky, cukor. V novembri 1941 sa znížili hodnoty: 350 gramov pre robotníkov, technický personál, inžinierov, 200 gramov pre robotníkov, závislé osoby a deti do 12 rokov (Glantz, 2011, s. 156). V najťažších mesiacoch sa prídely potravín znížili na 50 gramov. Boli aj dni, kedy prídely vôbec neboli (Glantz, 2011, s. 156). Obyvatelia mesta si pomáhali ako vedeli. Zlaté prstene, šperky vymieňali za niekoľko gramov múky, ryže, tuku. Objavovali sa aj náhrady potravín ako chlieb pečený z pilín, kvasnicová polievka, žmych a duranda čo je vlastne produkt bohatý na bielkoviny získaný po zlisovaní olejní ako sú slnečnica, repka olejná, ľan (Reidová, 2011, s. 12).

Dňa 3. februára 1942, Slováč uverejnil článok prevzatý z fínskej tlače s názvom Strašný život v Leningrade, v ktorom bola uvedená výpoveď zajatého padákového strelca: „... civilné obyvateľstvo nemá nijaké spojenie s vojskami v Leningrade a je úplne odrezané.“ „... dávky chleba sa pohybovali medzi 100 až 200 g denne.“ „... Rozdeľovanie cukru stávalo sa len zriedka. Zemiakov nebolo už dlhší čas. Obyvateľstvo zvyklo jesť pokrutiny, ktoré buď kupovalo alebo kradlo, lebo kone z väčšej časti zabíjali pre nedostatok krmiva. Teplé jedlo bolo možno uvariť iba zriedka pre nedostatok kuriva. V meste denne rozdeľovali pol litra vody za cenu troch rubľov.“ „... Ľudia sedia vo svojich studených izbách a očakávajú vo dne v noci, že vojna sa skončí tak alebo onak. Pouličná a automobilová doprava pre civilné osoby bola zastavená. Úmrtnosť je neobyčajne veľká.“¹⁵ Dňa 11. februára 1942 sa na stránkach novín objavovala informácia, že boje pri Leningrade naďalej pokračujú a nemecké vojská zničili možné pokusy oddielov Červenej armády o výpad. 15. februára 1942 Slováč uviedol správu: „Pre stále ostreľovanie a bombardovanie Leningradu museli zastaviť prácu v hlavných vojnových a životne dôležitých objektoch obkoleseného mesta.“ „... je Leningrad bez elektrického prúdu. Tým bol ochromený aj leningradský priemysel. Len v jednotlivých dôležitých zbrojných podnikoch sa produkcia udržiava v malých oddeleniach ručnou prácou. Zásobovanie vodou je vo väčšej časti porušené, takže civilné obyvateľstvo je donútené roztápať sneh, aby získalo pitnú vodu. Ako kurivo používajú všetky drevené ploty a trámy a krovky zničených domov.“¹⁶

Od 27. februára 1942 informovali noviny o tom, že nemecké oddiely odrazili početné výpady slabších nepriateľských síl. Ťažké delostrelectvo účinne ostreľovalo vojnové dôležité zariadenia v Leningrade, boli bombardované úseky murmanskej trati. Červená armáda zaznamenala veľké krvavé straty. V oblasti juhovýchodne od Ilmenského jazera nemecké vojská, odrazili 387 útokov veľkých sovietskych síl. Okrem početných zneškodnených zbraní a vojnového materiálu mala Červená armáda 14 000 mŕtvych a viacnásobný počet zranených. Početné pancierové vozy, delá, guľomety, granátomety,

¹³ Nemecká frontová správa. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 10, s. 2.

¹⁴ Nemecká frontová správa. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 12, s. 2.

¹⁵ Strašný život v Leningrade. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 27, s. 2.

¹⁶ STK Berlín. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 34, s. 1.

plameňomety a lietadlá Červenej armády boli zničené, alebo ukoristené. Do rúk nemeckých vojsk padli početné ručné zbrane, muničné náradia, ako aj ošetrovacie predmety.¹⁷

Okrem pôvodných komentárov sa v denníku Slováč nachádzali aj články prebrané zo svetovej tlače, napríklad z anglickej spravodajskej kancelárie Exchange Telegraph. V jednej z nich sa písalo: „Z Moskvy vyplýva, že maršál Vorovičov bol vyradený a na frontovom úseku v Leningrade bol nahradený generálom Kuročkinom. Táto správa svedčuje, že garnizona v Leningrade bola postavená pod komando – spolu aj s tamojšími vojskami – menovaného generála, ktorý pred vojnou účinkoval v oblasti Orel. Oddiely generála Kuročkina dostali za úlohu, prinútiť nemecké armády vzdať sa obloženia Leningradu.“¹⁸

6. marca 1942 do 8. marca 1942 informoval denník o tom, že na obkľúčenom fronte pred Leningradom ostreľovali nemecké vojská sovietske vojenské objekty v Kronštadte. Ďalej boli ostreľované vojnové dôležité ciele v meste, boli odrazené útoky Červenej armády smerujúce proti niekoľkým miestam nemeckého frontu, ktorý prebiehal v priestore medzi Volchovom a Ladožským jazerom.

V dňoch od 18. marca 1942 do 8. apríla 1942 noviny uviedli správy, že v Leningrade d'alekonosné nemecké batérie ostreľovali dôležité strategické ciele. Boli pozorované výbuchy a trvajúce požiare v Leningrade. 16. apríla 1942 a 23. apríla 1942 denník informoval o tom, ako ťažké delostrelectvo pozemného vojska ostreľovalo vojensky dôležité objekty v Leningrade, medzi nimi továreň na strelivo, priemyselné závody, lodenicové zariadenia a zásobovacie závody. Boli pozorované stále požiare a výbuchy.

V roku 1942 sa situácia v meste zhoršila. Na jar sa v Leningrade otvorili spoločné umývárne pre mužov, ženy a deti. Okolo cintorínov a na uliciach ležalo veľa nepochovaných tiel. Aby sa zmenšili pohrebné karavány na uliciach, bolo vybudovaných 16 ďalších márníc okrem 15 už existujúcich. Boli otvorené aj márnice v starých kostoloch. Rakvy sa používali len dočasne. Odstavené električky miestne slúžili ako nemocnice. Boli vybudované protiletdecké kryty pri školách a nemocniciach. Jedinou pozemnou zásobovacou a evakuačnou trasou pre Leningrad sa stala Ladožská ľadová cesta nazývaná aj Cesta života. Ľadová cesta viedla po najkratšej novej trase, ktorá mala 28 – 32 kilometrov. Po jednej koľaji mohlo denne prejsť približne 60 – 70 áut (Lurje – Maľarov, 2012, s. 197).

Dňa 6. mája 1942 je v denníku uvedený článok s názvom Hrozný pomery v Leningrade, Čo rozprávajú boľševickí zajatci. V článku sa nachádzala výpoveď sovietskych zajatcov o hrozných pomeroch v Leningrade: „...v zime evakovali z mesta smrti milión ľudí, zásobovacia situácia sa nijako nezlepšila.“ „... ostalo 1 a 1,5 milióna obyvateľov.“ „... v špine žijúci ľudia pokladajú smrť za vyslobodenie. O sanitárnej opatere civilného obyvateľstva sa nedá vôbec hovoriť. Všetky školy a verejné budovy sa premenili na vojenské nemocnice.“ „... každého rána dopravujú z domov a táborov priamo hory mŕtvov do hromadných hrobov na cintoríny. Toto hromadné zomieranie sa ešte zväčší teraz, keď odmäk rozpustí ľad na Ladožskom jazere...“¹⁹

7. mája 1942 a 9. júna 1942 noviny uviedli, že v Leningrade vypukli pri ostreľovaní zbrojných podnikov dlhotrvajúce požiare, na severnom úseku vlastný miestny útok úspešne pokračoval. Na obkľúčenom fronte pri Leningrade podniklo nemecké letectvo útoky proti zásobovacej doprave ZSSR, na Ladožskom jazere. Nemecké delostrelectvo ostreľovalo sovietsku paroplavbu v Kronštadtskom zálive a zničilo tankovú loď. Vojská ZSSR sa pokúsili o výpad.

11. júna 1942 denník Slováč uverejnil výpoveď sovietskeho poručíka Vladimíra Novikova od 216. pluku, ktorý bol zajatý Nemcami. „... mŕtvi nemajú rakvy a preto ich pochovávajú do jám s vápnom. Nemocnice sú prepĺnené a lekári nemôžu pomáhať, lebo nie sú lieky a potraviny...“ „... aspoň 9 mesiacov sa ľudia nemýli, možno si predstaviť, aké sú tam zdravotné pomery. Celé mestské štvrte sú jamami trosiek.“²⁰

V nasledujúcich dňoch denník Slováč uviedol formou krátkych správ informácie o situácii na severnom úseku východného frontu: „... Na volchovskom fronte boli odrazené útoky Červenej armády. Pobrežné delostrelectvo nemeckej armády napadlo lodnú dopravu v Kronštadtskej zátok. Bola zni-

¹⁷ Ťažké straty boľševikov v oblasti Ilmenského jazera. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 27, s. 1.

¹⁸ Maršál Vorovičov vyradený. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 50, s. 2.

¹⁹ Hrozný pomery v Leningrade. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 102, s. 2.

²⁰ V Leningrade zahynulo milión ľudí. In: Slováč, 1942, roč. 24, č. 130, s. 2.

čená ponorka a sprievodný čln. ²¹ „... Na obklúčenom fronte pred Leningradom napadli bojové a strmhlavé lietadlá železničné objekty. ²² „... Najťažšie delostrelectvo nemeckej armády ostreľovalo vojnové dôležité zariadenia v Leningrade a lodnú dopravu v Kronštadtskom zálive. Na cieľoch sa zistili veľké požiare. ²³ „... Najťažšie delostrelectvo nemeckého vojska ostreľovalo vojnové objekty v Leningrade. ²⁴ „... Pri Volchove a pred Leningradom boli odrazené viaceré miestne útoky nepriateľa. ²⁵ „... Na fronte okolo Leningradu obsypali bombami nemecké bojové lietadlá za ozbrojeného prieskumu lodné ciele vo Fínskom zálive. ²⁶ „... Severne od Rževa, na volchovskom fronte a pred Leningradom stroskotali opakované útoky nepriateľských oddielov. ²⁷ „... Na volchovskom fronte a pred Leningradom boli odrazené viaceré útoky Červenej armády ... nepriateľské prípravné pozície boli rozbité účinnou delostreleckou paľbou. ²⁸ „... Juhovýchodne od Ilmenského jazera a pred Leningradom stroskotali miestne útoky nepriateľa. ²⁹ „... Juhovýchodne od Ilmenského jazera a pred Leningradom boli dosiahnuté miestne terénne zisky a nepriateľské útoky Červenej armády boli odrazené. ³⁰ „... Pred Leningradom boli odrazené viaceré útoky nepriateľa, v bojoch z blízka. ³¹ „... Na severnom úseku východného frontu došlo juhovýchodne od Ilmenského jazera a pri volchovskom predmostí k miestnym útokom Červenej armády, ktoré boli odrazené. ... Červená armáda stratila 5 pancierových bojových vozidiel. Južne od jazera Ladoga bola Červená armáda odrazená protivýpadom pri boji o istú základňu a nemecké vojská získali pri prenasledovaní dôležitý terén. Bojové lietadlá zasypali bombami opevnené poľné a delostrelecké pozície nepriateľa južne od jazera Ladoga. ³²

2. septembra 1942 a 5. septembra 1942 noviny informovali o situácii pred Leningradom, o pokusoch Červenej armády napadnúť nemecké pozície pancierovými a bojovými vozmi a lietadlami. Avšak všetky pokusy boli odrazené.

Dňa 10. novembra 1942 v článku Situácia na východnom fronte, denník uviedol: „... mrazy na severe sú značne vyššie a teplota v Leningrade dosiahla už -10 stupňov.“ „... pri brehoch Ladožského jazera ukazujú sa už široké ľadové okraje. Napriek tomu bolševici sú donútení udržiavať lodnú dopravu na zásobovanie Leningradu. ³³

Intenzívne nemecké nálety začali v jeseni v roku 1942 a denník o nich informoval 21. novembra 1942. Podobné správy na stránkach denníka nájdeme aj 2. decembra 1942 a 31. decembra 1942, v ktorých sa píše, že boli zničené početné leningradské bunkre a transportné lode na Ladožskom jazere.

Vojská ZSSR začali plánovať svoju ofenzívu na prelomenie blokády Leningradu koncom novembra a začiatkom decembra 1942 (Glantz, 2011, s. 288). Plány operácie boli dokončené 1. decembra 1942 (Glantz, 2011, s. 291). Táto operácia dostala kódový názov Iskra. Podľa nej mali dve skupiny vojsk Červenej armády preniknúť nemeckými obrannými pozíciami medzi Moskovskou Dubrovkou a Šlisselburgom. Poraziť nemecké jednotky v západnej časti a obnoviť komunikáciu s Leningradom (Glantz, 2011, s. 291). Jej výsledkom bolo získanie 10 až 15 kilometrového širokého koridoru južne od Ladožského jazera. Bolo obnovené pozemné spojenie so zvyškom ZSSR.

Dňa 6. januára 1943 sa v denníku Slovák dozvedáme krátku informáciu, že nemecké vojská pod Leningradom odrazili ojedinelé útoky Červenej armády. ³⁴ 19. januára 1943 sa v denníku písalo: „... Na úseku pri Ilmenskom jazere a južne od Ladožského jazera boje aj naďalej pokračujú.... Nepriateľské útoky z Leningradu, smerujúce k nemeckým líniam, sú omnoho slabšie.“ 20. januára 1943, zo

²¹ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 131, s. 2.

²² Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 147, s. 1.

²³ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 148, s. 1.

²⁴ STK. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 156, s. 2.

²⁵ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 168, s. 2.

²⁶ Nemecké lietadlá nad utekajúcimi bolševikmi. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 174, s. 2.

²⁷ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 175, s. 1.

²⁸ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 180, s. 2.

²⁹ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 191, s. 1.

³⁰ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 192, s. 1.

³¹ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 194, s. 1.

³² Márne útoky bolševikov. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 198, s. 1.

³³ Situácia na východnom fronte. In: Slovák, 1942, roč. 24, č. 258, s. 2.

³⁴ Ťažké obranné boje v donskej oblasti. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 258, s. 2.

správy nemeckej brannej moci: „Južne od Ladožského jazera útočil nepriateľ vždy znovu so silnou delostreleckou podporou. V ťažkých bojoch bol odrezaný za veľkých krvavých strát.“³⁵

Vo februári 1943 Slovák priniesol správy: „... Južne od Ladožského jazera stroskotali opäť pred nemeckými hlavnými bojovými líniami silné útoky, podporované delostrelectvom a pancierovými bojovými vozmi. Nepriateľ mal veľké straty.“³⁶ „... Boj na severnom krídle východného frontu nadobudol podľa správ, došlých do Berlína, znova priestorového rozšírenia, o význame ktorého sa teraz ešte nedá určiť posudok. Kým južne od Ladožského jazera obnovili Sovieti svoje už týždne trvajúce útoky na nemecké postavenia, pokúsili sa teraz na širšom fronte zaútočiť aj z Leningradu proti nemeckým postaveniam. Veľké vzázy sovietskych bojových lietadiel podporovali útoky pozemných oddielov. Nemecké vojská porazili všetky útočné pokusy sovietskych vojsk o prelomenie kruhu okolo Leningradu. ...“³⁷ Ďalej sa písalo o situácii na fronte: „... medzi Volchovom a Ladožským jazerom pred Leningradom opakoval nepriateľ na širokom fronte svoje útoky. Napriek silnej leteckej a delostreleckej podpore a dosadeniu početných pancierových bojových vozov odrazili nemecké vojská v ťažkých bojoch všetky útoky a rozstrelali 53 pancierových bojových vozov. Zajali početných zajatcov.“³⁸ „... Na fronte medzi Volchovom a Ladožským jazerom a pred Leningradom nepriateľ pokračoval vo svojich útokoch bez úspechu.“³⁹ „... Na fronte medzi Volchovom a Ladožským jazerom a pred Leningradom útočil nepriateľ na širokom fronte. Útoky sa zlomili v koncentrovanej palbe všetkých zbraní.“⁴⁰ „... v priestore pred Leningradom nemecké vojská bolševikom opäť urvali istú obec. Sovietske útoky stroskotali. Nemecké bojové lietadlá zasiahli do pozemných bojov.“⁴¹

V marci 1943 boli v novinách uverejnené správy o tom, že nemecké vojská zabránili výpadom Červenej armády. Denník Slovák uviedol 27. marca 1943, článok Sovietske útoky stále bez úspechov: „iba v oblasti južne od Ladožského jazera a na obkolesovacom fronte pri Leningrade došlo k významným bojovým udalostiam.“ „... Na týchto úsekoch frontu obnovili Sovieti svoje útoky na nemecké postavenia, bez toho, že by boli mohli zaznačiť nejaké úspechy.“ „... tieto útoky možno označiť za slabšie.“⁴²

3. apríl 1943 článok s názvom Leningrad ostrelovaný nemeckým delostrelectvom: „Južne od Ladožského jazera nepriateľská útočná činnosť ... poľavila už aj na ťažistiach obrannej bitky. Nepriateľ vykonal len slabšie výpady v sile stotiny. ... Ťažké delostrelectvo nemeckej armády ostrelovalo na leningradskom úseku nepriateľské železničné zariadenia a v Leningrade dosiahlo početné zásahy na závode Trygoln.“⁴³ 18. júla 1943 bola v novinách uverejnená informácia z nemeckej spravodajskej kancelárie: „Po dlhšej bojovej prestávke útočili bolševici v ranných hodinách 15. júla južne od Šlisselburgu. ...útok sa stretol všade s tvrdým odporom...“⁴⁴ 24. júla 1943 bola uverejnená správa o postaveniach Červenej armády pod Leningradom.⁴⁵

Podobné správy môžeme nájsť na stránkach denníka aj v auguste a v septembri 1943, o útokoch južne od Ladožského jazera, o postavení vojsk pod Leningradom, o odrazených útokoch lodí v Kronštadtskom zálive.

6. októbra 1943 je uvedený v Slovákovi článok s názvom Hlad a bieda v Leningrade, od Alexandra Wertha, ktorý ako prvý zahraničný novinár navštívil Leningrad: „... len zlomok obyvateľstva Leningradu žije dnes v tomto meste, rozrytom nemeckými granátmi. ... poidľa obyvateľstva, ktoré ešte ostalo v Leningrade, mesto trpí strašným hladom. Ťažko pracujúci dostávajú denný prídol pol ruského funta chleba, kým prídol ostatného obyvateľstva činí len štvrt funta...“⁴⁶

³⁵ Zpráva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 15, s. 1.

³⁶ Rozbité vyloďovacie pokusy sovietskych vojsk pri Novorosijsku. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 258, s. 1.

³⁷ Sovietske výpady z Leningradu. In: Slovák, roč. 25, 12.2.1943 č. 35, s. 2.

³⁸ Márne pokusy Sovietov vniknúť do prístavu Novorosijsk. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 36, s. 1.

³⁹ Hlásenie hlavného veliteľstva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 37, s. 1.

⁴⁰ Zpráva hlavného veliteľstva nemeckej brannej moci. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 38, s. 1.

⁴¹ Situácia na východnom fronte. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 44, s. 2.

⁴² Sovietske útoky stále bez úspechov. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 72, s. 2.

⁴³ Leningrad ostrelovaný nemeckým delostrelectvom. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 77, s. 1.

⁴⁴ Sovietsky útok pri Šlisselburgu. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 161, s. 2-

⁴⁵ Sovieti útočia vrah od Leningradu. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 166, s. 2.

⁴⁶ Hlad a bieda v Leningrade. In: Slovák, 1943, roč. 25, č. 229, s. 2.

V októbri, novembri a decembri 1943 sa správy o Leningrade objavujú len veľmi zriedka. Vo forme krátkych správ o postavení vojsk v oblasti Velikije Lúki alebo o bombardovaní Kronštadtskej pevnosti.

V decembri 1943 sa konali dôkladné prípravy na operáciu. 1. januára 1944 boli vojská Červenej armády pripravené na útok. Pretože ľad na rieke Neve nebol dostatočne pevný, bol začiatok operácie odložený na 10 – 12. januára 1944. 12. januára 1944 zahájili oba fronty Leningradský a Volchovský útok. Pred útokom zasadilo letectvo Červenej armády hromadné údery nemeckým delostreleckým palebným postaveniam, veliteľským stanovištiam, letiskám a komunikačným uzlom. Po skončení delostreleckej prípravy, vyrazila pechota a za ňou aj ľahké tanky po ľade k ľavému brehu rieky Nevy. Strelecké a tankové jednotky prekonalí zamrznutú riekku a pod ochranou delostreleckej paľby úspešne zaútočili na nemecké vojská (Glantz, 2011, s. 354). 13. januára 1944 útok Červenej armády pokračoval. Medzi údernými zoskupeniami frontu sa zmenšila vzdialenosť na 5 – 6 kilometrov, ale už 14. januára 1944 nemecké protiútoky zosilneli a rozpútali sa ťažké boje (Glantz, 2011, s. 355). Od 15. – 18. januára 1944 postupovali vojská Volchovského a Leningradského frontu vytrvale k sebe. Nemeccko za veľkých strát opúšťalo jedno postavenie za druhým. Do 18. januára 1944 bolo južné pobrežie Ladožského jazera vyčistené od nemeckých armád (Glantz, 2011, s. 355).

18. januára 1944 sa v denníku Slováč objavil článok s názvom Príčiny ústupu na východe: „... Severne od Ilmenského jazera v priestore južne od Leningradu a južne o Oranienbaumu útočili Sovieti so stupňovanou prudkosťou. Nemecké vojská ich prielomové pokusy zmarili...“⁴⁷ 19. januára 1944 článok s názvom Veľká tanková bitka na severnom úseku východného frontu: „... Od Kerča až po Leningrad trvá rozhorčený zápas na doterajších ťaženiach s nezmenšenou prudkosťou.“⁴⁸

Od 20. januára 1944 do 23. januára 1944 sa v denníku objavili správy: „... južne od Leningradu a južne od Oranienbaumu pokračovali Sovieti vo svojich pokusoch o prielom so vzrastajúcou prudkosťou.“⁴⁹ ...ich snaženie nebolo úspešné.

25. januára 1944 v denníku bola uverejnená Správa z nemeckej brannej moci v ktorej sa písalo: „... Severne od Ilmenského jazera a juhozápadne od Leningradu nemecké vojská aj naďalej stoja v ťažkom obrannom boji. Odrazili ... silné nepriateľské útoky alebo ich podchytili. Pri tom jedine len juhozápadne od Leningradu bolo zničených 57 sovietskych tankov. ...Nemecké vojská juhovýchodne vyprázdňovali Sovietom predsunutý frontový oblúk.“⁵⁰

26. januára 1944 bola v novinách uverejnená správa: „...Severne od Ilmenského jazera a v priestore južne od Leningradu pokračovala Červená armáda so stupňovanou prudkosťou vo svojich prielomových pokusoch.“⁵¹

27. januára 1944 správa s názvom Mimoriadne ťažké boje na severnom fronte: „Severne od Ilmenského jazera a v oblasti južne od Leningradu stoja nemecké oddiely na doterajších ťažniciach opäť v ťažkých, s mimoriadnou roztrpčenosťou vedených bojoch...“⁵² Dňa 28. januára 1944 bol uverejnený článok s názvom Ťažký obranný boj pri Leningrade, v ktorom sa píše: „... nemecké vojská južne od Leningradu stoja i naďalej v ťažkom obrannom boji.“⁵³

Mesto bolo definitívne oslobodené až 27. januára 1944. Tým sa skončila takmer 900-dňová blokáda Leningradu. Skončilo sa aj 617-dňové ostreľovanie Leningradu (Petrova, 2000, s. 216). Podľa niektorých odhadov počas blokády zahynulo až vyše jedného milióna civilistov z pôvodného počtu 3,2 mil. obyvateľov (Petrova, 2000, s. 217).

⁴⁷ Príčiny ústupu na východe. In: Slováč, 1944, roč. 26, č. 13, s. 2.

⁴⁸ Veľká tanková bitka na severnom úseku východného frontu. In: Slováč, 1944, roč. 26, č. 16, s. 1.

⁴⁹ Správa z nemeckej brannej moci. In: Slováč, 1944, roč. 26, 1944 č. 14, s. 1.

⁵⁰ Správa z nemeckej brannej moci. In: Slováč, 1944, roč. 26, č. 19, s. 2.

⁵¹ Zpráva z nemeckej brannej moci. In: Slováč, 1944, roč. 26, č. s. 1.

⁵² Ťažké obranné boje v donskej oblasti. In: Slováč, 1944, roč. 26, č. 24, s. 2.

⁵³ Ťažký obranný boj pri Leningrade. In: Slováč, roč. 1944, roč. 26, č. 22, s. 1.

Literatúra:

- GLANTZ, D. M.: Bitva o Leningrad 1941-1944. Praha: Naše vojsko 2011. 621 s.
LUKACS, J.: Jún 1941, Hitler a Stalin. Bratislava: Kaligram 2008. 131 s.
LURJE, L. – MALAROV, L.: Leningradskij front. Sankt-Peterburg: BCHV – Peterburg 2012. 272 s.
PETROVA, L. L.: Boľ pamjati blokadnoj. Sbornik vospominanij žitelej i zaščitnikov blokadnogo Leningrada. Sankt-Peterburg: Mytišči 2000. 229 s.
REIDOVÁ, A.: Leningrad. Tragédia obleženého mesta, 1941-1944. Brno: Jota 2011. 421 s.

Internetový zdroj:

<http://blokada.otrok.ru/text.php?s=da&t=14>